

POLSKA SZTUKA NARODOWA

Najwyższym urzędem roztaczającym w Polsce opiekę nad rozmaitymi dziedzinami kultury oraz osobami tę kulturę tworzącymi, wśród których ważne miejsce zajmują artystki i artyści, jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Do podstawowych zadań tego ministerstwa należą „troska o materialne i niematerialne dziedzictwo narodowe” i „upowszechnianie tradycji państwowej i narodowej”. Zastanawiając się nad priorytetami władzy państwowej, od 2015 roku sprawowanej w Polsce przez przedstawicielki i przedstawicieli Zjednoczonej Prawicy, zaprosiliśmy autorki i autorów do rozważenia na łamach „Czasu Kultury” pytania o to, w jaki sposób przymiotnik „narodowy” wpływa na praktykę artystyczną i instytucjonalną, wsparcie i promocję sztuki w Polsce, a także czy wyznaczana przez jego użycie perspektywa stymuluje strategie oporu podejmowane w imię różnorodności twórczości artystycznej. Problemy te zyskują szczególne znaczenie w kontekście rosnącej popularności odniesień narodowych w retoryce polityków polskiej prawicy. Czy w praktyce artystycznej można wytyczyć granicę, stawiając sztukę podporządkowaną tak zwanym interesom narodowym w opozycji do twórczości niezaangażowanej albo wpisującej się w szeroką perspektywę społeczną i krytyczną? Czy decydujący w ostatnich latach o polityce państwa przedstawiciele i przedstawicielki partii prawicowych uprzywilejowują określony rodzaj sztuki, odpowiadający uznawanej przez nich wizji świata? Jakie strategie oporu wobec narodowej orientacji ministerstwa, podległych mu instytucji i ogłaszanych z jego

ramienia programów grantowych przyjmują konkretni artyści i wspierające je organizacje?

W 2022 roku minęło dziesięć lat od otwarcia wystawy *Nowa sztuka narodowa. Realizm narodowo-patriotyczny w Polsce XXI wieku* w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Zmiany, jakie w czasie tej dekady dokonały się zarówno w dyskursie dotyczącym sztuki w Polsce, jak i w praktyce wystawienniczej, repertuarowej, organizacyjnej czy promocyjnej, symbolicznie wskazuje prezentacja instalacji Jerzego Kaliny *Zatrute źródło* na Dziedzińcu Głównym Muzeum Narodowego w Warszawie (2020) oraz objęcie dyrekcji kluczowych instytucji prezentujących sztukę współczesną przez osoby nominowane przez ministra Piotra Glińskiego, który w Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski umieścił Piotra Bernatowicza (2020), w Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki – Janusza Janowskiego (2022), a w Muzeum Sztuki w Łodzi – Andrzeja Biernackiego (2022).

W bloku tekstów poświęconych polskiej sztuce narodowej publikujemy wywiad z Piotrem Bernatowiczem. Dyrektor warszawskiego CSW stwierdza w rozmowie, że cechy konstytuujące dyskursywną kategorię narodu to wolność, otwartość na różnorodność i respektowanie określonego repertuaru wartości. Bernatowicz deklaruje, że program kierowanej przez niego instytucji tworzony jest tak, by zachować pluralizm warunkowanych politycznie perspektyw rzeczywistości prezentowanej w sztuce, co skłania go do otwierania przestrzeni Zamku Ujazdowskiego dla artystów, którzy nieczęsto znajdowali wcześniej miejsce w polskich galeriach. Równocześnie odpiera zarzut stronniczości, sugerując, że artyści deklarujący sympatie lewicowe nie są cenzurowani, lecz dokonują aktów autocenzury, nie udzielając zgody na prezentację swoich prac na wystawach organizowanych w kierowanej przez Bernatowicza instytucji. Kolejne teksty włączone do tego wydania „Czasu Kultury” niosą refleksje na temat sztuki, której wizja zawężana jest zgodnie

z upolitycznioną, warunkowaną narodowo praktyką instytucjonalną. Prowokuje ona autorki i autorów do wskazywania krytycznych interpretacji konkretnych działań artystycznych i organizacyjnych oraz do dyskursywnego poszerzania kanonu odniesień narodowych. W swoich tekstach wskazują więc i omawiają przykłady twórczości i działań kontekstualizujących zastany repertuar, które zdolne są przeciwstawić się oczekiwaniom narzucanym przez autorytet władzy, skłonnej podkreślać znaczenie tematów narodowych w duchu retroutopii, odpowiadającej praktyce narodowej polityki historycznej.

Piotr Dobrowolski – redaktor prowadzący

Piotr Dobrowolski, fot. Grzegorz Dembiński